

رویه‌های اثرگذار کارکرد نگهبان محله بر احساس امنیت شهروندان

اکبر سلیمی^۱ ابوالفضل پورمنافی^۲ بهمن فصیحی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۶/۱۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۳/۲۵

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی رویه‌های اثرگذار کارکرد نگهبان محله بر احساس امنیت شهروندان حوزه استحفاظی سرکلانتری ... پس از عملی شدن طرح نگهبان محله انجام پذیرفت. در این پژوهش، از روش تحقیق پیمایشی استفاده شده است. جامعه‌ی آماری این پژوهش، کلیه افراد ۲۰ تا ۴۵ سال ساکن در در حوزه سرکلانتری ... می‌باشند و از طریق نمونه‌گیری هدفمند و با استفاده از جدول کرجسی و مورگان تعداد نمونه‌ها حدوداً ۲۰۰ نفر انتخاب گردیدند. در این پژوهش، جهت جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه احساس امنیت عمومی استفاده شده است که برای تعیین روایی آن از روایی محتوایی و همچنین برای به‌دست آوردن پایایی آن از ضریب آلفای کرونباخ بهره گرفته شده است که مقدار آن در پرسشنامه مذکور ۰/۸۹ محاسبه گردید. در این پژوهش، جهت آزمون فرضیه‌ها، از آزمون تی تک گروهی استفاده شد و یافته‌های حاصل از این تجزیه و تحلیل آماری آشکار ساخت که به‌کاربرد رویه استفاده از نگهبان محله بر احساس امنیت جانی، مالی و روانی شهروندان تأثیر مثبت داشته و باعث افزایش آن‌ها در بین شهروندان می‌شود.

کلید واژه‌ها: احساس امنیت، رویه، امنیت، نگهبان محله، شهروندان، مشارکت اجتماعی، امنیت

اجتماعی

۱- دکترای مدیریت پیشگیری از جرم هیأت علمی دانشگاه علوم نظامی امین (نویسنده مسؤل) salimo.1391@yahoo.com

۲- دکترای امنیت، عضو هیأت علمی دانشگاه علوم نظامی امین

۳- دکترای آمار، عضو هیأت علمی دانشگاه علوم نظامی امین

مقدمه

آنچه مسلم است، برقراری امنیت یکی از وظایف اصلی دولت‌هاست و در اسلام هم از آن به‌عنوان نعمت‌های مجهول، نام برده شده است. برای ایجاد امنیت و احساس آن در بین مردم که در حال حاضر از پیچیدگی‌های خاصی برخوردار است. یکی از راهکارهایی که اخیراً مورد توجه قرار گرفته است، بهره‌گیری از مشارکت معنادار مردم در امنیت عمومی در قالب طرحی موسوم به طرح ملی "نگهبان محله" و استفاده از این رویه در اقصی نقاط کشور است و با سامان‌دهی افرادی که وظیفه مراقبت و حفاظت از محل کار و زندگی مردم را بر عهده دارند، انجام می‌پذیرد، لیکن بدون همکاری دولت و ملت این آرمان و رویه تحقق نخواهد یافت. بررسی سوابق تاریخی حاکی از این است که در گذشته نیز این افراد با عناوینی مانند شبگرد، ناطور شب و ... برای بالا بردن امنیت عمومی جاده‌ها و کنار شهرها و حتی در روستاها مشغول به کار بوده‌اند، لیکن رویه‌های مناسبی در کاهش و پیشگیری از جرایم نداشته‌اند. احساس امنیت پدیده‌ای روانشناختی - اجتماعی است که دارای ابعاد گوناگون می‌باشد. این احساس ناشی از تجربه‌های مستقیم و غیرمستقیم افراد از شرایط و اوضاع محیط پیرامونی است و افراد مختلف به‌صورت‌های گوناگون آن را تجربه می‌کنند. به لحاظ روش‌شناختی، احساس امنیت سازه چند بعدی است. در ارتباط با شرایط اجتماعی و افراد مختلف به گونه‌های متفاوت ظهور یافته و به اشکال مختلف نیز قابل سنجش و اندازه‌گیری است.

احساس امنیت فرایندی روانی و اجتماعی است که صرفاً بر افراد تحمیل نمی‌شود، بلکه اکثر افراد جامعه بر احساس نیازها، علایق، خواسته‌ها و توانمندی‌های

شخصیتی و روانی خود در ایجاد و از بین بردن آن نقش اساسی دارند. تاریخ شکل‌گیری حرفه‌ای تحت عنوان شبگرد، ناپور شب با شیوه و روش‌های متفاوت ریشه در دوران فئودالیت در ایران دارد که به دنبال آن و با به وجود آمدن تشکیلاتی شبه پلیس انتظامات شخصی و قبیله‌ای رونق یافت (نگهبان محله، مرکز خدمات حفاظتی و مراقبتی انتظام: ۱۳۸۶). پس از سیر تحولات اجتماعی و سیاسی و تشکیل شهرها و نیاز به برقراری نظم و امنیت عمومی هم چنین متلاشی شدن ساختارهای اقتصادی کهن، نوعی پلیس شهری در جامعه پایه‌گذاری شد. این افراد برای حفاظت از حریم منافع خان‌ها به استخدام گروهی از شهروندان ثروتمند در آمدند. شب پاهای نیز به عنوان افرادی که مراقب حریم کوچه‌ها، محل‌ها و حتی خانه‌ها بودند، وارد چرخه‌ی فعالیت‌های امنیتی شهرهای ایران شدند که این امر بسترساز فعالیت‌های اقتصادی گردید. حضور نابسامان این افراد، عدم نظارت سیستمی به آن‌ها، نبود آموزش‌های لازم، نبود شیوه و رویه‌هایی مناسب در برخورد با جرایم و یا پیشگیری از آن‌ها، عدم صلاحیت، وضعیت ظاهری نامناسب، مشکلات و نگرانی‌هایی را به وجود آورده بود. لذا از آنجا که ناجا مسئولیت نظم و امنیت عمومی را بر عهده داشت، با توجه به رویکرد جامعه‌محوری پلیس و استفاده از ظرفیت مشارکت مردمی طرح نگهبان محله با تبیین رویه‌هایی مناسب در جهت پیشگیری و کاهش جرائم را در دستور کار خود قرار داد.

براین اساس، در بدو امر با تأسیس دو مجموعه مرکز انتظام زیرمجموعه معاونت انتظامی ناجا و مؤسسه انتظام زیرمجموعه بنیاد تعاون ناجا مقدمات تشکیل شرکت‌های خدمات حفاظتی و مراقبتی فراهم گردید و متعاقب به کارگیری نگهبان محله رویه فعالیت آن‌ها یعنی کار با اونیفرم مصوب؛ تبیین اهداف فعالیت نگهبانان

محلات، مسائل و موارد حفاظتی انتظامی با آموزش و نظارت لازم در دستور کار قرار گرفت و نسبت به ساماندهی و شناسایی شبگردان و سرایداران نیز در سطح کشور اقدام شد. چندی است مرکز انتظام و مؤسسه انتظام در هم ادغام و به عنوان مرکز انتظام در زیر مجموعه پلیس پیشگیری ناجا مشغول فعالیت است. به طور کلی، می توان اهداف تشکیل نگهبان محله را با رویه های مصوب ابلاغی به شرح زیر نام برد^۱:

- ساماندهی و قانونمند نمودن و ابلاغ رویه ها و تدابیر ابلاغی به افراد متفرقه و بعضاً فاقد صلاحیت فعال در امور نگهبانی و خدمات انتظامی.
- ارتقای ضریب امنیت محلات و اماکن تجاری با جلب مشارکت مردمی و نظارت نیروی انتظامی.
- پیشگیری از وقوع جرم و هرگونه تعرض به اماکن و اموال مردم در نقاطی که فاقد مأمور نیروی انتظامی بوده و یا حضور پلیس کمتر است.
- ایجاد جو روانی مثبت و احساس هر چه بیشتر امنیت برای مردم و کاهش احساس ناامنی.
- ایجاد نظم و امنیت در لایه های درونی جامعه با به کارگیری نیروی مردمی آموزش دیده و تعیین صلاحیت شده.
- امنیت خاطر مردم از نیروهای به کارگیری شده به لحاظ نظارت ناجا بر انتخاب آنها.
- ایجاد اشتغال و استفاده از امکانات بالقوه موجود جامعه.

۱- آشنایی با نگهبان محله، مرکز خدمات حفاظتی و مراقبتی انتظام

به اقتضای زمان، مکان، جغرافیای محل و فرهنگ و آداب جوامع بشری سیستم‌های متفاوت کنترلی و نظارتی در مناطق مختلف دنیا ایجاد و با گذشت زمان و پیشرفت تمدن متحول و فراگیر شده و تحت عنوان «پلیس» وظیفه برقراری نظم و امنیت در جوامع مدنی را بر عهده گرفتند. براین اساس، در کشور ما نیز بعد از تغییر و تحولات زیادی که طی ادوار مختلف به تبع نوع حکومت‌ها در سازمان و تشکیلات پلیسی کشور ایجاد گردید، سرانجام با پیروزی انقلاب اسلامی وظیفه خطیر برقراری نظم و امنیت و تأمین آسایش عمومی به نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران محول گردید، ولی از آنجایی که کنترل نقطه به نقطه و واحدهای کوچک‌تر اجتماع نیز در کاهش جرایم و تخلفات مخفی و افزایش ضریب امنیت جامعه تأثیر به‌سزایی داشته و از طرفی نیز امکان توسعه سازمان و گسترش نیرو و امکانات نیروی انتظامی جهت پوشش مناطق و محلات مذکور وجود ندارد، لذا نیروی انتظامی در جهت بهره‌گیری از رویه‌های متناسب اجرایی در سطح کشورهای پیشرفته پیرامون استفاده از نگهبان محله برای امنیت و به‌گونه‌ای استفاده از بخش خصوصی با هماهنگی مقامات مسؤول کشور اقدام به تأسیس مرکز خدمات حفاظتی، مراقبتی انتظام و به‌کارگیری نگهبان محله در محلات و مناطق صنعتی، تجاری، اداری و... در سطح کشور نموده است. بر این اساس مسأله اصلی در پژوهش حاضر این است که طی یک دهه اخیر بر اساس اظهارنظرها و پژوهش صورت گرفته در مقایسه با بسیاری از کشورها، شاخص‌های امنیت عینی در ایران قابل قبول است، ولی به‌همان اندازه مردم احساس امنیت ندارند. بنابراین باید بررسی شود که آیا این رویه یعنی بهره‌گیری از نگهبان محله توانسته است برای شهروندان

احساس امنیتی را به ارمغان بیاورد یا خیر؟ براین اساس، در ادامه به بررسی موضوعات اصلی و مبانی نظری تشکیل دهنده این پژوهش می‌پردازیم که عبارتند از: «رویه» در لغت به معنی شیوه، روش، طرز عمل و اسلوب عملکرد آمده است. در ادبیات مدیریت، رویه‌ها، یکی از انواع برنامه‌ها و مشخص‌کننده شیوه عملیات و نحوه انجام کار می‌باشند. در سلسله مراتب برنامه‌ها، به ترتیب مأموریت‌ها یا اهداف بلندمدت، اهداف کوتاه‌مدت، راهبرد، خط مشی‌ها یا سیاست‌ها، رویه‌ها و مقررات، برنامه‌های اجرایی و در آخر بودجه قرار دارند. رویه‌ها سلسله گام‌های متوالی مرتبط به هم هستند که کارکنان، به منظور تحقق وظایف شغلی خود، از آن‌ها تبعیت می‌کنند. رویه‌ها، به هم پیوستگی زمانی اعمال ضروری، را نشان می‌دهند.

سیاست‌ها (خط مشی‌ها) به وسیله دستورالعمل‌هایی مفصل و جامع، به نام رویه‌ها یا روش‌های استاندارد به اجرا درمی‌آیند. در واقع رویه، مجموعه‌ای از دستورالعمل‌های تفصیلی است که برای انجام یک سلسله عملیات، که غالباً به صورت منظم انجام می‌گردند، تدوین می‌شود.

معمولاً در سازمان‌های بزرگ، دفترچه‌ای با عنوان دفترچه راهنمای عملیات تهیه می‌شود؛ که مشتمل بر فهرست کلیه رویه‌های جاری سازمان است. [۶]

رویه‌ها، خط مشی‌ها و دستورالعمل‌ها، همه از ابزارهای استانداردسازی مشاغل و افزایش پیش‌بینی‌پذیری سازمان هستند. استاندارد نمودن رفتار، تغییرپذیری را کاهش داده و باعث افزایش هماهنگی در کار می‌شود.

همچنین رویه‌ها، رهنمودهایی دقیق به منظور حصول اطمینان از اینکه عملیات و تصمیمات روزانه، استراتژی‌ها و هدف‌های سازمان همخوانی دارند، به افراد ارائه

می‌کنند. در همین راستا، روش‌ها یا رویه‌ها نیز به‌عنوان برنامه‌هایی پایدار، شرح می‌دهند که برای حمایت از خط‌مشی‌ها (سیاست‌ها)، چه اقدامی باید صورت گیرد. گفتمان‌های امنیت: گفتمان سلبی، از گفتمان‌های مهمی است که در گذشته امنیت را بر پایه آن تعریف می‌کرده‌اند. در این گفتمان، تأکید اصلی بر فقدان تهدید است و با این تأکید می‌توان گفت هر چه تهدیدات بیرونی افزایش یابد، ضریب امنیتی نیز کاهش می‌یابد و بالعکس هر چه ضریب امنیتی افزایش یابد نشانه آن است که تهدیدات بیرونی کاهش یافته است. البته، طبق نظر متخصصین موضوع، مفهوم تهدید عام بوده و تهدیدات نظامی، اقتصادی، فرهنگی و ... را شامل می‌شود و بستر زمان و مکان شکل تهدیدات را تغییر می‌دهد. بر اساس این گفتمان حقوق و آزادی‌های فردی می‌تواند به وسیله امنیت ملی محدود گردد و به عبارت دیگر، معیار و حدود آزادی‌های فردی را امنیت ملی تعیین می‌کند. چرا که؛ لازم است انسان بخشی از آزادی‌های خویش را به سازمانی دهد تا آن سازمان و یا تشکیلات با فضاسازی کافی بتواند از امنیت او دفاع کند. این سازمان موظف است با ایجاد فضای امن به وسیله ارتقای توان نظامی، اقتصادی، فرهنگی و ... نفی تهدید را در تمامی عرصه‌ها ایجاد کند.

گفتمان ایجابی از دهه هفتاد میلادی به این سو گفتمان ایجابی مطرح شده است. در این گفتمان رضایت و اطمینان خاطر شهروندان محور امنیت است، نه زور و قدرت و نفی تهدید. در این گفتمان فاصله‌ای بین خواسته‌ها و کار ویژه‌ها وجود ندارد، تا این که فضای نارضایتی ایجاد شود و بدیهی است که عدم فاصله که مساوی با رضایت است نیز با زور و قدرت ایجاد نمی‌شود، بلکه با عواملی همانند: مشارکت، همزیستی، عدالت اجتماعی، افزایش آسیب‌ناپذیری، آینده‌نگری و ... شکل

می‌گیرد. به گفته برخی از محققان «امنیت ملی وضعیتی است که در آن نظام سیاسی حاکم از بیشترین ظرفیت برای پاسخ‌گویی به نیازهای شهروندانش برخوردار باشد. بر این اساس، اصلاح روابط بین دولت و ملت و ارتقای میزان مشروعیت در کنار رسیدگی به توان دفاعی (به معنای عام آن) مبنای امنیت را در دو حوزه داخل و خارج شکل می‌دهد» (افتخاری، ۱۳۷۸: ۲۶، ۲۷). پس، در گفتمان ایجابی امنیت ملی اولاً، نگاه درونی می‌شود؛ ثانیاً، ملاحظات امنیتی نرم‌افزاری شده و امنیت در جایی به وجود می‌آید که شکاف جامعه و نظام به حداقل رسیده باشد و ثالثاً حتی تهدیدات بیرونی نیز با نگاه درونی دیده می‌شود.

احساس امنیت موضوعی است روان‌شناختی، وقتی انسان با شنیدن خبری در زمینه‌های گوناگون و یا مشاهده رفتار یا رخدادی که مستقیم یا غیرمستقیم با تعلقات و منافع مادی و معنوی وی در تضاد بوده و به نوعی خاطر جمعی، اطمینان، ایمنی، آسودگی و آرامش قلبی او را تحت تأثیر قرار داده و ذهن او را درگیر کرده روبرو می‌شود. در چنین شرایطی، احساس ناامنی به وی دست خواهد داد. در شرایط ناامنی و درگیر شدن ذهن انسان هیچ امری برای او جالب توجه و لذت بخش نیست؛ به تعبیری احساس دلخوشی نمی‌کند. بنابراین، احساس امنیت عبارت است از: «احساس آزادی نسبی از خطر» این احساس وضع خوشایندی را در مردمان ایجاد می‌کند که فرد در آن دارای آرامش جسمی و روحی می‌شود. ایمنی از عواطف و احساسات زیربنایی برای تأمین بهداشت روانی است. افراد ناامن نامتعادلند، شخصی که دائماً احساس عدم امنیت، ترس و خطر از بیرون و درون می‌نماید، نمی‌تواند انسان سالمی باشد، او با پرخاشگری یا اضطراب واکنش نشان داده و در دنیای ذهنی

خود مدام در حال دفع کردن خطرات احتمالی است. تأثیری که احساس ناامنی بر انسان ایجاد می‌کند، حالت تنش، برانگیختگی و عدم تعادل است.

بنابراین، احساس امنیت که معطوف به جنبه ذهنی و روانی انسان‌هاست، در یک تعریف کلی به معنای فقدان ترس و نگرانی در ابعاد مالی، فکری و روانی شهروندان است (رجبی پور، ۱۳۸۴: ۹۲).

با توجه به موارد مطرح شده برای سنجش احساس امنیت باید گفت احساس امنیت عبارت است از «نوعی ذهنیت و جهت‌گیری روانی مثبت (رضایت‌بخش، قانع‌کننده و آرام‌بخش) شهروندان نسبت به عدم تأثیرگذاری حضور و به‌روز رویدادها و وقایع ضد امنیتی (تهدیدات) در شرایط فعلی و آتی، در حوزه‌های امنیت اجتماعی، ثبات سیاسی، انسجام هویتی یکپارچگی و امنیت سرزمین» یا به عبارت دیگر احساس امنیت عبارت است از احساس فراغت نسبی از خطر که این احساس وضع خوشایندی را ایجاد و فرد در آن دارای آرامش جسمی و روحی است (شاملو و شعاری‌زاده، ۱۳۶۹).

امروزه، با توسعه و گسترش پدیده شهرنشینی شاهد افزایش جرایم و بزهکاری در مناطق مختلف و محله‌های بزرگ به‌ویژه حاشیه و اطراف شهرهای بزرگ هستیم که این پدیده، مسئولیت و نقش نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران را در فرآیند تأمین امنیت و مبارزه با عناصر مخل آن سنگین‌تر نموده است. سازمان‌های پلیس در فرآیند تحولات تاریخی و بستر زمان متناسب با توسعه یافتگی در ابعاد اقتصادی صنعتی و تکنولوژیکی دچار تحولات شایان توجهی در نوع نگاه به امنیت و گستره آن و همچنین روش‌های تأمین امنیت و مبارزه با عناصر مخل آن گردیده‌اند که در

یک تقسیم‌بندی مبتنی بر ماهیت پلیس و رویه‌های انجام مأموریت‌های پلیس می‌توان سه رویکرد و رویه پلیسی را در بستر تحولات اجتماعی معین نمود که عبارتند از:

۱- رویه و رویکرد پلیس سیاسی (حکومتی): ماهیت پلیس در این رویه، ماهیتی اقتدارگرایانه بر محور حمایت و مراقبت از امنیت طبقه حاکم و حکومت بوده و پلیس وظیفه ذاتی و اولیه‌اش تأمین امنیت حاکمیت و نظام سیاسی است. این نوع پلیس قبل از تحولات انقلاب صنعتی در کشورهای مختلف وجود داشته و در شمار نیروهای نظامی و مسلح به شمار می‌رفته است.

۲- رویه و رویکرد پلیس حرفه‌ای: با وقوع انقلاب صنعتی و تحولات شایان توجه در شیوه زندگی و پیدایش شهرهای بزرگ، کارگاه‌ها و کارخانه‌های صنعتی و تغییرات چشمگیر در زندگی دهقانی به شیوه زندگی شهری، زمینه‌های تکوین و پیدایش جرایم و بزه‌های جدید فراهم آمد. این نوع پلیس از حدود سال‌های ۱۸۲۹ در بریتانیا شکل گرفت و به‌ویژه شهر لندن اقدام به سازماندهی پلیس مرکزی نمود که مجری آن سر رابرت پیل^۱ بود. از پیل به‌عنوان پدر قانون و مقررات جدید یاد شده است. بسیاری از اصول و قوانین او هنوز هم در اجرای قانون و مقررات توسط پلیس انگلستان اجرا می‌شود. کم‌تر از یک سال پس از تشکیل اداره پلیس مرکزی لندن^۲ فرانسوی‌ها در پاریس کرپ سر جنت دوویل را تأسیس نمودند که شباهت زیادی به پلیس مرکزی لندن داشت (تام دمپسی، ۱۳۸۱: ۳۵).

۳- رویه و رویکرد پلیس جامعه‌محور (شارکت‌گرا): رشد روز افزون جرایم و بزهکاری در کشورهای توسعه‌یافته و صنعتی جهان به‌ویژه ایالات متحده آمریکا و انگلستان و برخی از کشورهای اروپایی؛ نظیر فرانسه، زمینه‌ساز پیدایش رویکردهای

۱. Sir Robert Peel

۲. Metro politian police

جدید و نوین در امور پلیسی را فراهم آورد که حاکمیت ماشینیسیم به زوال و فروپاشی نهاد خانواده و بی‌اعتنایی به مبادی و آیین‌های دینی و معنوی و نهاد مذهب که از پیامدهای مدرنیسم و عقلانیت ابزاری حاکم بر نظامهای سیاسی غرب می‌باشد از متغیرهای اصلی رشد روز افزون بزهکاری و گسترش تبهکاری در اشکال جدید و لجام گسیخته آن بود که زمینه ساز رشد و گسترش شورش‌ها و آشوب‌های مختلف را در دهه های ۱۹۷۰ و بویژه دهه ۱۹۸۰ فراهم ساخت و در پی آشوب‌های اوایل دهه ۱۹۸۰ و گزارش وحشتناک پس از آن حوادث، تغییرات اساسی و مهمی در تعریف عمومی و ویژگی‌ها و محدودیت‌های اقدامات پلیسی صورت گرفت. این تغییرات ابتدا توسط سر کنت نیومن^۱ که رئیس پلیس لندن بود آغاز شد. هر چند نظرات او قبلاً توسط جان الدرسون^۲ رئیس پلیس مناطق و دیون و کرن وال^۳ در اواخر دهه ۷۰ مورد تأیید جدی قرار گرفته بود که پلیس به تنهایی قادر به جلوگیری از وقوع جرم نمی‌باشد (رادمورگان، تیم نید برن، ۱۳۸۰: ۱۸۱). به این ترتیب، زمینه‌های پیدایش رویکرد جدید در مأموریت‌های پلیسی فراهم آمد. رویکرد جدید مبتنی بر استفاده از مردم و مشارکت‌های پلیس با مردم استوار بود و استراتژی (راهبرد) جدید و نوینی در انجام مأموریت‌های پلیس شکل گرفت. این راهبرد به نظر دیوید بیلی نظریه پرداز امور پلیسی تطبیقی بر ۳ اصل استوار است:

- ۱- پلیس بدون همکاری اجتماع و جامعه نمی‌تواند از جرم پیشگیری کند.
- ۲- پلیس نباید صرفاً به مقابله با وقوع جرایم بسنده کند.
- ۳- گشت‌زنی یک کار بسیار انفعالی برای پلیس است.

۱. Sir Kenneth Newman

۲. John Alderson

۳. Devon and Cornwall

یکی از مصادیق پلیس مشارکت‌گرا و یا انجام امور پلیسی با مشارکت مردم^۱، پلیس محلی^۲ می‌باشد که در سال‌های اخیر در کشورهای نظیر آمریکا، کانادا، ژاپن، فرانسه، استرالیا و تا حدودی در هندوستان کاربرد قابل توجهی داشته است.

۴- پلیس و رویه بهره‌گیری از نگهبان محله: امروزه پلیس اجتماع‌محور به‌عنوان راهبرد غالب پلیسی با استفاده از شناسایی و فعال ساختن سازوکارهای مشارکت اجتماعی، سعی در برآوردن نیازهای امنیت اجتماعی دارد (فریدمن، ۱۳۸۲: ۲۵).

اهداف تحقیق

هدف اصلی: شناسایی کارکرد رویه نگهبان محله و میزان تأثیرگذاری آن در احساس امنیت شهروندان.

سؤال تحقیق

سؤال اصلی

آیا رویه به‌کارگیری نگهبان محله بر احساس امنیت شهروندان تأثیر دارد؟

روش تحقیق

این پژوهش از نظر نوع و روش، توصیفی و از نظر هدف و ماهیت، کاربردی است و برای جمع‌آوری اطلاعات از روش پیمایشی استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش، کلیه افراد ۲۰ تا ۴۵ سال ساکن در در حوزه سرکلانتری ... می‌باشند و از طریق نمونه‌گیری هدفمند و با استفاده از جدول کرجسی و مورگان تعداد نمونه‌ها حدوداً ۲۰۰ نفر انتخاب گردیدند. ابزار گردآوری در این پژوهش پرسشنامه محقق‌ساخته سنجش احساس امنیت بود که قبل از تنظیم نهایی و تکثیر پرسشنامه،

۱. Community policing

۲. Local police

به منظور اعتبارسنجی پرسشنامه از روایی محتوایی استفاده شده است، به این گونه که پرسشنامه در اختیار چند نفر کارشناس قرار گرفته است و پس از أخذ نظرات آنان اعتبار پرسشنامه مورد سنجش قرار گرفت، همچنین، برای محاسبه پایایی ابزار موردنظر در این پژوهش از ضریب آلفای کرونباخ بهره گرفته شد که میزان آن $0/89$ محاسبه گردید.

یافته‌های تحقیق

ویژگی‌های عمومی جامعه آماری: در ویژگی‌های عمومی پاسخگویان به جنسیت، میزان تحصیلات و سن پاسخ دادند که پاسخ آنان در جداول و نمودارهای زیر خلاصه شده است.

جدول شماره ۱-

جنسیت	فراوانی	درصد فراوانی	درصد پاسخ‌های صحیح	درصد تجمعی
مرد	۱۲۴	۶۹.۳	۶۹.۳	۶۹.۳
زن	۵۵	۳۰.۷	۳۰.۷	۱۰۰.۰
مجموع	۱۷۹	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	

$69/3$ درصد از پاسخ‌دهندگان به پرسشنامه مرد و $30/7$ درصد دیگر زن بودند. جدول زیر نشان می‌دهد که $45/8$ درصد از پاسخ‌دهندگان میزان سوادشان در حد دیپلم، $30/2$ درصد فوق دیپلم، $17/9$ لیسانس و $6/1$ درصد نیز تحصیلاتشان بالاتر از لیسانس بوده است.

جدول شماره ۲-

میزان تحصیلات	فراوانی	درصد فراوانی	درصد پاسخ‌های صحیح	درصد تجمعی
---------------	---------	--------------	--------------------	------------

دیپلم	۸۲	۴۵.۸	۴۵.۸	۴۵.۸
فوق دیپلم	۵۴	۳۰.۲	۳۰.۲	۷۶.۰
لیسانس	۳۲	۱۷.۹	۱۷.۹	۹۳.۹
بالتر از لیسانس	۱۱	۶.۱	۶.۱	۱۰۰.۰
مجموع	۱۷۹	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	

۴۵/۸ درصد از پاسخ‌دهندگان میزان سوادشان در حد دیپلم، ۳۰/۲ درصد فوق دیپلم، ۱۷/۹ لیسانس و ۶/۱ درصد نیز تحصیلاتشان بالاتر از لیسانس بوده است. آزمون سؤال اصلی

جدول شماره ۳-

میزان تاثیر	فراوانی	درصد فراوانی	درصد پاسخ‌های صحیح	درصد تجمعی
کم	۲	۱.۱	۱.۱	۱.۱
متوسط	۱۳	۷.۳	۷.۳	۸.۴
زیاد	۱۶۴	۹۱.۶	۹۱.۶	۱۰۰.۰
مجموع	۱۷۹	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	

سؤال اصلی: آیا رویه به‌کارگیری نگهبان محله بر احساس امنیت شهروندان تأثیر دارد؟

جهت پاسخ به این سؤال، در پرسشنامه ۳۰ سؤال پیش‌بینی شده است که مجموع این ۳۰ سؤال پاسخ این سؤال خواهد بود، بنابراین میزان امتیازات داده شده

به این سؤالات را با هم جمع نموده و سپس در سه طیف کم، متوسط و زیاد مجدداً کدگذاری می‌کنیم تا بینم دیدگاه شهروندان در خصوص سؤال فوق چیست؟ با توجه به اینکه ۳۰ سؤال داریم اگر شخصی به همه این سؤالات امتیاز یک (خیلی کم) داده باشد حداقل امتیازات داده شده عدد ۳۰ و اگر شخص دیگری به همه سؤالات امتیاز ۵ (خیلی زیاد) داده باشد، حداکثر امتیازات عدد ۱۵۰ خواهد بود و میانگین عدد ۳۰ و ۱۵۰ عدد ۹۰ خواهد بود. مجموع امتیاز داده شده با این سؤال ۲۳۱۰۸.۰۰ و میانگین امتیاز داده شده ۱۲۹.۰۹۵ می‌باشد. بنابراین می‌بینیم میانگین مورد انتظار ۹۰ با میانگین مشاهده شده ۱۲۹.۰۹۵ اختلاف دارد.

جدول آمار توصیفی

سوال	تعداد پاسخ دهندگان	میانگین	انحراف استاندارد	خطای معیار
اصلی	۱۷۹	۱۲۹.۰۹۵۰	۱۱.۴۹۲۸۹	۰.۸۵۹۰۲

آزمون t یک متغیره

جدول آمار استنباطی

سوال	۹۰ = میانگین مورد انتظار				
	t	درجه آزادی	Sig. (۲-tailed)	اختلاف میانگین	سطح اطمینان ۹۵ درصد
اصلی	۴۵.۵۱۱	۱۷۸	.۰۰۰	۳۹.۰۹۵۰	حد پائین: ۳۷.۳۹۹۸ حد پائین: ۴۰.۷۹۰۱

جدول فوق نشان می‌دهد، با توجه به اینکه سطح معنی‌داری مجاز (۲-tailed) Sig. برابر ۰.۰۰ شده است و حد بالا و حد پایین هم شامل عدد صفر نمی‌شود، لذا می‌توان گفت که در سطح اطمینان ۹۵ درصد اختلاف بین میانگین مورد انتظار (۹۰) و

میانگین مشاهده شده (۱۲۹.۰۹۵۰) معنی داری است و این اختلاف (۳۹.۰۹۵۰) نمی تواند از روی خطا و یا شانسی و تصادف باشد. پس می توان گفت از دیدگاه شهروندان رویه به کارگیری نگهبان محله بر احساس امنیت شهروندان تأثیرگذار است. میزان تأثیر آن مطابق جدول زیر می باشد.

میزان تأثیر	فراوانی	درصد فراوانی	درصد پاسخ های صحیح	درصد تجمعی
متوسط	۱۲	۶.۷	۶.۷	۶.۷
زیاد	۱۶۷	۹۳.۳	۹۳.۳	۱۰۰.۰
مجموع	۱۷۹	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش با هدف پاسخگویی به این سؤال انجام گرفت که: «آیا رویه به کارگیری نگهبان محله بر احساس امنیت شهروندان تأثیرگذار است؟» در واقع هدف اصلی از طرح این سؤال، سنجش میزان تأثیرگذاری رویه نگهبان محله بر احساس امنیت شهروندان بود. برای سنجش این پرسش، ۷ گویه (۱، ۱۹، ۲۰، ۲۹، ۲۸، ۲۷، ۲۶) از جامعه آماری گردآوری شد. با بهره گیری از فرمایشات حضرت امام خمینی (ره) و نیز مقام معظم رهبری (مدظله العالی) مبنی بر اینکه اطمینان بخشی به مردم و ایجاد فضای امن بالاترین مرتبه خدمت نیروی انتظامی است و هم چنین نگاه امام (ره) مبنی بر اینکه اگر با مردم باشیم مردم با دید مثبت به ما می نگرند و از ما حمایت خواهند کرد؛ می توان گفت که نیروی انتظامی توانسته است با بهره گیری مناسب از ظرفیت های موجود در قانون برنامه چهارم و پنجم توسعه و اجرای رویه بهره گیری از طرح نگهبان محله احساس امنیت را در بین شهروندانی که در محله هایشان از وجود نگهبان محله استفاده شده است افزایش دهد.

- نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که میزان تأثیر رویه به‌کارگیری نگهبان محله بر افزایش احساس امنیت جانی شهروندان در حد زیاد بوده است؛ به‌طوری‌که:
- ۱- ۹۵/۵ درصد از شهروندان رویه حضور محسوس نگهبان محله را در کاهش جرایم در حد خیلی زیاد دانسته‌اند.
 - ۲- به اعتقاد ۹۲/۱ درصد از شهروندان تداوم رویه حضور نگهبان محله در حد خیلی زیاد در احساس امنیت جانی آنان تأثیرگذار است.
 - ۳- به اعتقاد ۹۲/۷ درصد از شهروندان تبیین رویه نگهبان محله با اشرافیت به وظایف خودشان در حد زیاد در ایجاد احساس امنیت جانی آنان تأثیرگذار است.
 - ۴- به اعتقاد ۹۷/۲ درصد از شهروندان حرفه‌ای بودن نگهبان محله در حد خیلی زیاد در ایجاد احساس امنیت جانی شهروندان موثر است.
 - ۵- به اعتقاد ۹۵/۵ درصد از شهروندان یکی از رویه‌ها در نگهبانان محله همراه داشتن تجهیزات است که به اندازه خیلی زیاد در ایجاد امنیت جانی شهروندان تأثیرگذار است.
 - ۶- به اعتقاد ۹۳/۲ درصد از شهروندان رویه توزیع و گسترش نگهبان محله در ایجاد احساس امنیت جانی شهروندان به میزان خیلی زیاد مؤثر است.
 - ۷- به اعتقاد ۹۲/۷ درصد از شهروندان، وظیفه‌شناسی و احساس مسؤلیت نگهبان محله در قبال مردم رویه‌ای است که به میزان زیاد در ایجاد امنیت جانی شهروندان تأثیرگذار است. لذا در راستای بهبود بخشیدن به این موضوع براساس نتایج به‌دست آمده پیشنهاد می‌گردد:
 - ۱- رویه و روش حضور نگهبان محله در محل نگهبانی مداوم باشد و از آنان در سه شیفت استفاده شود.

- ۲- قبل از شروع به کار نگهبان محله وی را توجیه نموده و وظایفش را به او گوشزد نمایند و یا کتابچه‌ای تدوین، وظایف نگهبان محله را در آن قید نمایند تا همیشه آن را به همراه داشته باشد.
- ۳- از افرادی استفاده شود که از وضعیت فیزیکی (جسمانی) و ورزیدگی مناسبی برای انجام مأموریت‌ها برخوردار باشد و قبل از به‌کارگیری آموزش‌های لازم را طی نموده باشد.
- ۴- از اعزام و به‌کارگیری نگهبان محله بدون تجهیزات و امکانات خودداری به عمل آید و تجهیزاتی را که تحویل نگهبان محله می‌دهند از قبل نحوه استفاده از این تجهیزات را به وی آموزش دهند.
- ۵- تعداد نگهبان محله را افزایش دهند و در نقاط مختلف محل از چند نگهبان محله استفاده شود.
- ۶- از به‌کارگیری افراد بی‌انگیزه و بدون احساس مسئولیت در امر نگهبان محله خودداری گردد.
- ۷- نگهبان محله دارای یک لباس و اونیفرم خاص باشد تا وی را از سایر افراد جامعه متمایز سازد.
- ۸- با تهیه بروشور و توزیع آن در بین شهروندان و خانواده‌ها، آنان را نسبت به اختیارات و وظایف نگهبان محله آشنا سازند و بهره‌گیری هرچه بیشتر از این رویه را در کاهش جرائم و پیشگیری تبیین تا همه از این رویه و طرح استقبال نمایند.

قرآن مجید

نهج البلاغه، صبحی صالح، نامه ۵۳

آشوری، داریوش (۱۳۶۶)، دانشنامه سیاسی، تهران؛ انتشارات مروارید

آراسته خو، محمد (۱۳۷۴)، تأمین و رفاه اجتماعی؛ تهران؛ انتشارات پیام نور

امیدوار، احمد (۱۳۷۹)، امنیت ملی، ابعاد نظری و راهبردهای عملی، تهران؛ انتشارات سازمان

عقیدتی سیاسی ناجا

افتخاری، اصغر (۱۳۸۱)، مراحل بنیادین اندیشه در مطالعات امنیت ملی، تهران؛ پژوهشکده

مطالعات راهبردی

افتخاری، اصغر (۱۳۸۲) «ساخت اجتماعی امنیت با در آمدی بر جامعه شناسی امنیت» فصلنامه

دانش انتظامی، سال سوم، شماره ۴ زمستان ۱۳۸۲

الیاسی، محمد حسین (۱۳۸۶) بررسی رابطه احساس امنیت شهروندان تهرانی و منزلت اجتماعی

پلیس تهران، فصلنامه تخصصی دانشکده علوم مرزی و انتظامی - سال دوم - شماره اول - بهار

۱۳۸۶

اشتهدادی، محمد (۱۳۷۵) حجاب بیانگر شخصیت زن، تهران، معاونت مبارزه با مفسدات اجتماعی

ناجا

امین صارمی، نوذر (۱۳۸۴) در آمدی بر کاربرد روش تحقیق در علوم انتظامی، تهران؛ انتشارات

جهان جام جم

امین زاده. بهناز (۱۳۷۹) «مبانی امنیت در شهر اسلامی»، فصل نامه پژوهشی شماره چهارم،

پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی.

بوزان، باری (۱۳۷۸) مردم، دولتها و هراس، پژوهشکده مطالعات راهبردی؛ تهران

بشدر، جان (۱۳۷۰) ایدئولوژی چیست؟ ترجمه محمد اسدی، تهران؛ انتشارات سروش

بیگدلی، علی (۱۳۸۱) جهانی شدن و امنیت ملی ایران، مجله امنیت؛ شماره ۲۱-۲۲

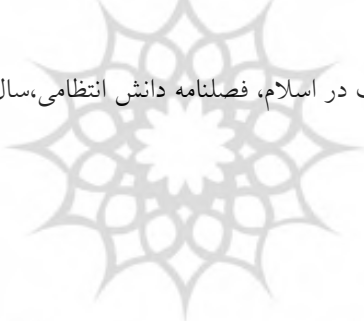
بخشی، علی آقا و مینو افشاری (۱۳۷۹) فرهنگ علوم سیاسی، تهران؛ انتشارات چاپار

بیابانی، غلامحسین و علیرضا حسن زاده (۱۳۷۸) نقش نیروی انتظامی در فرآیند توسعه اجتماعی

و فرهنگی، مجموعه مقالات همایش نظم و امنیت معاونت اجتماعی ناجا؛ تهران ۱۳۷۹

- توسلی، غلامعباس، رضا فاضل (۱۳۷۹) مبانی جامعه شناسی، تهران؛ نشر رایزن
- تنهایی، حسین ابوالحسن (۱۳۷۴) مکاتب و نظریه های جامعه شناسی، تهران؛ نشر مرندیز
- چلبی، مسعود (۱۳۸۹) جامعه شناسی نظم، تهران؛ نشرنی
- حافظ نیا، محمد رضا (۱۳۹۳) مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، تهران؛ انتشارات سمت - چاپ یازدهم
- دعاگویان، داوود (۱۳۸۴) تعامل پلیس و مردم، تهران، انتشارات جام جم.
- سلیمان پور، محمد جواد (۱۳۸۴) بررسی امنیت اجتماعی از دیدگاه شهروندان ۸ شهر مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی، جلد ۳، تهران؛ معاونت اجتماعی ناجا
- ستوده، هدایت الله (۱۳۸۱) آسیب شناسی اجتماعی، تهران، آوای نور.
- ۴۵- شاملو، سعید (۱۳۶۹) بهداشت روانی، تهران؛ انتشارات رشد
- شکر خواه، یونس (۱۳۷۸) اینترنت آخرین رگ انقلاب ارتباطات، فصل سوم از گروه ارتباطات بین الملل، جزوه آموزشی دوره روزنامه نگاری مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
- عمید، حسن (۱۳۶۰) فرهنگ عمید، انتشارات امیر کبیر، جلد اول، چاپ سوم؛ تهران
- عبدالله... خانی علی (۱۳۸۳) امنیت بین الملل (۲) فرصت ها، تهدیدات، چالش های فراروی امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه مطالعات راهبردی، جلد ۸ ؛ شماره ۳
- عیوضی، رحیم (۱۳۸۰) ارتباط بین توسعه سیاسی و امنیت عمومی و وحدت ملی معاونت امنیتی انتظامی وزارت کشور، دفتر مطالعات و تحقیقات امنیتی؛ چاپ اول
- ۵۸- عربی، فرانک (۱۳۸۴) بررسی امنیت اجتماعی از دیدگاه شهروندان ۸ شهر، مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی جلد ۳، سال پنجم، شماره ۲۳ و ۲۴، سال ۱۳۷۹
- غررالحمک و دررالکلم علی (ع):آمدی: چاپ دانشگاه تهران: جلد ۴
- فرجسته، هوشنگ (۱۳۷۹) بررسی تاریخی ایستارها و ذهنیتها در ایران و ارتباط آن با امنیت عمومی، تهران؛ انتشارات وزارت کشور
- فتح الهی، سید سیامک (۱۳۸۳) قانون مجازات اسلامی، تهران؛ انتشارات دانشگاه علوم انتظامی
- فرید من، لورنس (۱۳۷۵) مفهوم امنیت، تهران؛ پژوهشکده مطالعات راهبردی

- قاضی، ابوالفضل (۱۳۷۵) حقوق اساسی و نهادهای سیاسی، جلد اول؛ انتشارات دانشگاه تهران
اول، شماره اول
- کریمی، یوسف (۱۳۷۷) روانشناسی اجتماعی، نظریه‌ها، مفاهیم و کاربردها، چاپ چهارم، تهران،
نشر ارسباران
- مؤذن جامی، محمد هادی (۱۳۷۸) مقدمه‌ای بر امنیت و مؤلفه‌های آن، فصلنامه دانش انتظامی؛
شماره یک
- مجله امنیت، سال پنجم، شماره ۲۳ و ۲۴ سال ۱۳۷۹
- محکی، علی اصغر (۱۳۸۰) ارتباطات بین الملل، جزوه آموزش دوره کارشناسی علوم ارتباطات
دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی
- منظمی تبار، جواد (۱۳۸۵) نقش مشارکت مردمی در تقویت امنیت اجتماعی، فصلنامه دانش
انتظامی، سال هشتم، شماره اول
- نادری، محمد (۱۳۸۵) اهمیت امنیت در اسلام، فصلنامه دانش انتظامی، سال هشتم، شماره اول

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پروفیسر شہناز گل خان
پرنسپل جامعہ اسلامیہ
پرنسپل جامعہ اسلامیہ

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی